

Cilt 2

13 Şubat 2016

MARUZDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Cumhuriyet'ten Günümüze SİYASÎ, İDARÎ VE SOSYAL Düşünce Temsilcileri

Editör ve Yazar: Süleyman Hayri BOLAY

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	238704
Tas. No:	920.0956 BOL.T

Ankara
2015

SABRİ F. ÜLGENER (D. 1911 - Ö. 1983)

Abdülkadir İLGEN

Ülgener, S. F. (200335)

"Dışı sükûn ile zâhir, içi mahşer mi mahşer"

GİRİŞ

Huzur romanıyla imparatorluk Türkiye'sinden Cumhuriyet Türkiye'sine geçen nesillerin huzursuzluk, tereddüt, modernleşme arzusu, maziye özlem; hülasa köklerden kopmadan yeniye intibak etmenin yollarını araştıran "muallâktaki" bir adamın, Tanpınar'ın izinden gidildiğinde ulaşılabilecek duraklardan biri de hiç şüphesiz Ülgener'dir¹. Yazıya böylesi bir giriş yapmamız ilk bakışta yadırganabilir, ancak; belli bir kalıba rahatlıkla oturtulamayacak bir düşünce adamıyla söze başlanması, Ülgener'in de benzer kaderi paylaştığı düşünülmürse daha rahat anlaşılabilir. Hakkında, hem tilmizi (disciple) hem de daha sonraları yakın dostu olacak olan Ahmet Güner Sayar'ın kaleme aldığı abidevî eserinde günyüzüne çıkarılan malûmat ve değerlendirmelerle eserleri dikkatle okunduğunda, ilave bir yazı yazmaya kalkışmanın daha da zor olduğu kolaylıkla anlaşılır. Zorluğun temel sebeplerinden/neden değil biri ve en önemlisi ise, Ayan'ın (2000; 159) da dikkat çektiği gibi disiplinler arası geçişlerin had safhaya vardığı ve bildik akademik kalıplara sığmayan konu ve üslup zenginliğinden kaynaklanıyor.

¹ Bizim burada Tanpınar ve Ülgener arasında bir ilişileşim kurmamızın nedenlerinden biri ve en önemlisi, aynı şartların yani uzun bir zamandan beri devam edegelen zecrî kültür değişmelerine maruz kalmış Türk cemiyetinin geçirmekte olduğu arızalı istihale hakkında her ikisinin de ortak endişelere sahip olmalarıdır. İkisi de tabir yerindeyse eski kültürümüzü hakkıyla özümseyen, seven, geleneğe bağlı birer düşünür olmaları yanında, eski hali devam ettirme isteğinin de izmihlal olduğunu fark edecek kadar yeniliklere taraftar bir çizgide bulunuyorlardı. Bu tavırlarıyla ne inkılapçı ne de onlara direnen muhafazakâr çevreler tarafından hakkıyla anlaşılmayan, dahası, kendilerinin de bahsedilen çevrelere karşı daima mesafeli oldukları rahatlıkla söylenebilecek bir çizginin mümessili olarak nitelendirilebilirler.

1954'de başlayan İktisat Fakültesi Dekanlığı görevini başarı ile sürdüren Prof. Dr. Ülgener, 1964'de ikinci kez Amerika Birleşik Devletleri'ne gitti.

1981'de emekliye ayrılan kıymetli hocamız, 1 Temmuz 1983 tarihinde anısını yaşatacak çok sayıda bilim adamı ve iktisatçı ile birçok bilimsel eser bırakarak aramızdan ayrıldı.

Öğrencileri olan bizlerin bütün çabası, şüphesiz hocamızın ortaya koyduğu bu örneği devam ettirebilmektir. Bu amaç ile anısını daima tazeliyecek olan bu mütevazi eser, Fakültem adına sevgili hocamıza olan sevgi ve saygılarımızı ifade etmektedir.

Eser, İ.Ü. İktisat Fakültesi, İ.Ü. Hukuk Fakültesi, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi ve Uludağ Üniversitesi İ.İ.B.F., Karadeniz Üniversitesi İ.İ.B.F.'den çoğu, merhumun öğrencisi ve arkadaşı olan 30'dan fazla bilim adamının katkılarıyla oluşmuştur. Değerli yazılarından dolayı kendilerine teşekkürlerim sonsuzdur. Ayrıca bu değerli eserin meydana gelmesinde yoğun çalışmalar yapan Yrd. Doç. Dr. Ahmet Yörük'ü içtenlikle kutlarım.

Prof. Dr. Akın İLKİN
Dekan

25 ARALIK 1992

İstanbul Üniversitesi

İktisat Fakültesi Mecmuası C. 43 / 1-4

Prof. Dr. S. F. Ülgener'e Armagan

İstanbul, 1987

S. XV-12

Prof. Dr. SABRİ F. ÜLGENER

Yrd. Doç. Dr. Ahmet YÖRÜK *

1 Temmuz 1983 günü kaybettiğimiz değerli bilim adamı Prof. Dr. Sabri F. Ülgener 1911 yılında İstanbul'da doğmuş, ilk ve orta tahsilini İstanbul Erkek Lisesinde, yüksek tahsilini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde tamamlamıştır. 1933 yılı, Türkiye'de yüksek öğretim konusunda son derece önemli değişmelere sahne olmuş, «Üniversite Reformu» olarak adlandırılan Darülfünunun Üniversiteye dönüştürülmesi olayı bu yılda gerçekleştirilmiştir. Aynı yıl Hukuk Fakültesi bünyesinde kurulan «İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü»ne asistan olarak tayin edilen Ülgener, böylece yaklaşık elli yıl hizmet vereceği çok sevdiği yuvasına öğretim elemanı olarak ilk adımını atmış oluyordu.

İktisat Fakültesinin kuruluşu ile Umumi İktisat ve Maliye Teorisi Kürsüsü asistanlığına naklolunan Ülgener, kürsünün Ordinariusu Prof. Neumark'dan başka, Prof. Röpke, Prof. Rustow ve Prof. Kessler ile de uzun zaman beraber çalışmış, adı geçen profesörlerin ders takrirlerini, kitaplarını, konferans ve makalelerini başarı ile Türkçe'ye çevirmiştir. Ülgener 1937 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde doktora imtihanını vermiş ve tezini savunarak doktor unvanını kazanmıştır. 1941 senesinde «Kapitalizmden Evvel İaşe Buhranları» adını taşıyan doçentlik teziyle aynı kürsünün doçentliğine tayin edilen Ülgener, mesaisi sırasında Konjonktür, İktisat Metodolojisi ve Felsefesi, Ulaştırma ve Sanayi Politika-

* İ.Ü. İktisat Fakültesi öğretim üyesi.

DOĞU'DAN BATI'YA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

MEDENİYET PROJELERİNİN İNŞA SÜRECİNDE
ÇAĞDAŞ İSLÂM DÜŞÜNCESİ

10. Cilt

Proje Editörü

PROF. DR. BAYRAM ALİ CETİNKAYA

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	242389
Tas. No:	109 DÖG.Ü

10. Cilt Editörü

Doç. Dr. Selim EREN

Doç. Dr. Ali ÖZTÜRK

insan

istanbul 2015

BİR ZİHNİYET ÇÖZÜMLEMECİSİ:
SABRİ FEHMİ ÜLGENER

Mustafa Aydın*

(200335) Ülgener, S. F.

23 Temmuz 2016
MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN
GİRİŞ

kendisini de aynı yıl kaybettiğimiz Erol Güngör'e göre Sabri Ülgener, hayatta iken kıymetini bilemediğimiz, Cumhuriyet Dönemi'nde iki elin parmaklarıyla sayılabilecek kadar az sayıdaki düşünürlerimizden birisidir. Gerçi ölümünden sonra öneminin anlaşılması yalnız Ülgener'in değil, pek çok düşünürün kaderidir. Ölümünden sonra düşünürün önemine ilişkin bir yargı oluşunca da anma toplantıları düzenlenir ve böylece hayatta iken gösterilemeyen saygı ifa edilmeye çalışılır. Gerçi ben öncelikle düşünürler ile ilgili bu söz konusu anmaların, anlamaya dönüşmediği sürece bir yararının olduğu kanaatinde değilim.

Şu ana kadar bazı kereler anıldığı halde anlaşılma düşünürlerin birisi herhalde Ülgener'dir. Hakkında pek çok insanın hayırhah sözler etmesine rağmen onun en önemli verisi olan zihniyet çözümlemesini kimsenin ciddi bir şekilde ele almamış olması herhalde bu yargımızın en açık delilidir. Gerçekten de bırakın düşünürümüzden hareketle bir şeyler ortaya koymayı, bu önemli sorunun güncellenememiş olması bile bu kanaatimizi doğrulamaktadır. Daha açık söylemek gerekirse bildiğim kadarıyla ne iktisatçılar ve ne de sosyologlar belki birbirinden az çok farklı nedenlere bağlı olarak zihniyet konusu ile ilgilenmemektedirler. Sosyologlar, tabir caizse, şüphesiz küçümsemediğim bir sosyal bi-

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi Sosyoloji Bölümü.

425-455

Bir İktisatçının Entellektüel Portresi

Sabri F. Ülgener

Ahmed Güner Sayar

Sabri F. Ülgener

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	58735
Tas. No:	923 ÜLG

EREN

İstanbul-1998

SABRİ F. ÜLGENER'İN TÜRK DÜŞÜNCE KÜLTÜRÜNDEKİ YERİ

Dursun Ayan

*Gönüm bu çölde bir hayli koşturduysa da
Bir kıl kararınca bilgi sahibi olamadı ama kılı kırk yard
Kalbimde binlerce güneş parıladı.
Yine de o bir zerreciğin noksansız bilgisine ulaşan yolu
Bir türlü bulamadı
İBNİ SİNÂ*

GİRİŞ:

Kültürlerin düşünüm seçkinleri arasında kendine yer edinmiş olanlar üzerine fikir yürütüp, kalem oynatmak sadece bilgi ile ilgili bir iş değil aynı zamanda gönülle de ilgili. Onların ruhsal dünyasına öykünmek, tinsel dünyasına dokunmaya yeltenmek, bir başka düzlemde geçici de olsa o kimseyle buluşmak, diğer buluşmalara zemin hazırlamak. Hayat hikayeleri yazanlar bu çileli birlikteliğin hazzına ererler. Başkalarının hayat hikayelerini uzun uzadıya inceleyip eser verenler bu kişisel hazzı diğerleri ile paylaşmayı düşünecek kadar cömert kimseler olunca gerçek ömürlere başka bir ömür

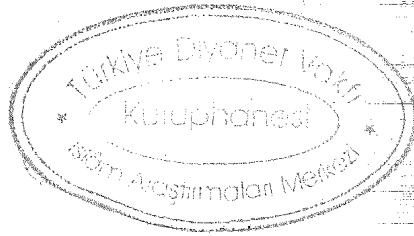
Ülgener, Türkiye’de bir geçit döneminin iktisatçısıydı ve öyle de kaldı. Kötü bir maddi mirası Türkiye ekonomisinin siyasetçi, bürokrat, işadamları ve tüketicisiyle onların teslim oldukları irrasyonelliği nasıl aşacağı meselesi onu hep karamsar yaptı. Tünelin ucundaki ışığı yakalayabilmek için devletçi uygulamanın çeşitli versiyonlarına iltifat etti. Pergelin sert ve çivili ayağını iktisadi hürriyetçiliğe raptetmişti. Hür insandan, bir yaşam tarzı olarak kapitalizmden taviz vermedi. Zira, kapitalizm “bugünkü madde dünyasının kaçınılmaz yan ürünü; dönüşü olmayan yol [idi].”⁴⁶

Vefatı ertesi olayların akışı iktisadi hürriyetçiliği tek kutuplu bir dünya nizamı haline getirdi, iktisadi eşitliği de bulunması gereken metafizik alana itti. 1975’lerde iktisadi korumacılık sahneyi terk ederken ekonomik düzlem birey-piyasa bağlantısı ile Menger-Mises a priorizmine bırakıyordu. Fakat her halükârda iktisadi kanunlara ulaşmada Mises a priorizminin karşısına da Wittgenstein-Kaufmann-Popper filozofisini iktisat metodolojisine taşıyan Hutchison’un dikilmesi bitmeyen bir kavrayışa dönüşmüştür.

Sabri Ülgener’in hayat hikayesi ile fikri dünyasını kaleme aldığım *Bir İktisatçının Entellektüel Portresi: Sabri F. Ülgener* adlı kitabımı şu sözlerle bağlamıştım.

“...Ondan Türk düşüncesine kalanlar gelecekte bile Sabri Ülgener adını çağdaş iktisadi düşünce ufukumuzda sönmeyen bir yıldız olarak hak ettiği yeri kazandıracaktır. Ülgener’den kalan ‘kalb-i harab’a gelince: O da Türkiye sevdalılarının tecelligâhı olacaktır.”⁴⁷

Evet, Türkiye sevdalıları bu tecelligâhta onun zihniyet araştırmalarında bıraktığı önemli ipuçlarını bulacaklardır. Türkiye’nin irrasyonellik sorununu aşarak birey-piyasa bağlantısının spontan bir geçişle kurabilmesinde bu ipuçları bir ilmi hazırlayacak olan toplum mühendislerini zahmetsizce bir eşige getirecektir. Bu eşik iktisaden düşünen bir toplum olmak için harekete geçişin toplanma yeri olacaktır.

⁴⁶ S. F. Ülgener, *op.cit.*, (1985), sf. 167.

⁴⁷ A.G. Sayar, *op.cit.*, sf. 379-380.

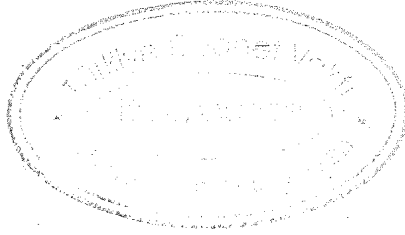
BİR ENTELEKTÜELİN YÜZ ÇİZGİLERİ: SABRİ F. ÜLGENER

Nalan Yetim* & Ayşe Azman**

Türk düşüncesinde iktisat ve sosyoloji arasındaki ilişkiye yeni bir ivme kazandıran Sabri Ülgener, hak ettiği ilgiyi görememiş, aksine sosyal bilimlerde genel bir kayıtsızlığa maruz kalmıştır. Ülgener’i ihmal edilen sosyal bilimci statüsünde görmek, O’na niçin Türk düşünce tarihinde uzunca bir dönem itibar edilmediğini ve son dönemde gösterilen ilginin nedenlerini sorgulamayı gerekli kılar. Bu ilgisizliğin temel nedenlerinden biri, Türk düşüncesinde hâkim olan genel eğilimde aranabilir. Türk entelektüeli, referans noktalarını Batılı kaynaklara yönelttiğinden, uzunca bir dönem Türk düşüncesi ve Türk entelektüelinin bizzat kendisi ilgi konusu olmamıştır. Bu durum, Türk düşün tarihinde süregelen Batıcı zihniyetin bir uzantısıdır. Batıcı zihniyet, Hilmi Ziya Ülken’in de belirttiği gibi, Türkiye’de çağdaş düşünce tarihi açısından orijinal fikirler ve dünya için yeni görüşleri içeren bir düşünce coğrafyasını olanaklı kılmamıştır (Ülken, 1992). İlgisizliğin ikinci nedeni, Ülgener’in Marksizmle diyaloga girmeyişidir (Kayalı, 2004: 68). Ülgener, 1960’lı yıllar itibarıyla

* Nalan Yetim, Mersin Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.

** Ayşe Azman, Mersin Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.

D 1737

Sabri F. Ülgener, hocası Alexander Rüstow ile birlikte, 1938.

İKTİSADİ LIBERALİZM KARŞISINDA SABRİ ÜLGENER

Ahmed Güner Sayar*

İktisadi liberalizm bir iktisadi sistem olarak iktisadi hürriyetçiliğin – kapitalizmin– iki iktisat siyasasından biridir ve en esaslî, hattâ tartışmaya açılmaz, tekdir. Burada altı çizilmesi gereken gerçek iktisadi hürriyetçiliğin “ben” merkezci bir toplumun vazgeçilmez bir alt yapısı olduğudur. İktisadi hürriyetçiliğin dışında bir iktisadi sistem olarak iktisadi eşitlikten –komünizmden– elbette söz edilebilir. Ancak bu sistem toplum-ekonomi bağlantısında *a priori* olarak bireyi dışladığından ekonomi düzleminde *a priori-metafizik* karakterini planlama ile sürdürdüğü ve tüketici tercihlerini de ölçülemez bir alana çektiği için somut gerçekte uzun soluklu bir yaşama şansına kavuşamamıştır. Buna mukabil, iktisadi hürriyetçilik tesis ettiği alt-yapı ile kendi bünye sağlamlığını ve ileriye dönük hayatiyetini iktisadi bireyi *a priori* olarak piyasaya bağlamakla gerçekleştirmiştir. Her ne kadar bu bağlantının metafizik olmaktan kurtarılıp *a posteriori* olması gerçeği gözardı edilmese bile, söz konusu bağlantı, *birey-a priori* çizgisinde yol alması gerçeği, bireyin piyasada şekillenen şahsi çıkar arayışla-

* Prof. Dr. Ahmed Güner Sayar, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi.

Sabri Fehmi Ülgener

MURAT YILMAZ

GİRİŞ

Muhafazakârlık, Fransız Devrimi sonrası "yeni rejime" gösterilen tepkiler ve onunla gelişen etkileşimler sonucu oluşan durum ve fikir olarak ele alınırsa, bu tepki ve etkileşimlerin farklı tonları ölçüsünde farklı muhafazakârlıklar olabileceği de baştan söylenmelidir. Türk muhafazakârlığı da Cumhuriyet'e, ondan önce başlayan ve sonra da devam eden modernleşme hareketlerine karşı alınan tavır ve etkileşimlerle varlık kazanır ve aynı çeşitlilik Türk muhafazakârlığı için de geçerlidir. Cumhuriyet'in varoluşu gerekçesi olan modernleşme çabası, ister istemez dönemin Türk fikir hayatı, tarih ve iktisat çalışmalarının da temel modernini teşkil eder. Bu halıyla neden modern bir ülke olunmadığı sorusunun cevabı, tarih ve iktisat kürelerinde de aranır. Ancak sorunun üzerinde Kemalizmin vesayeti ve hegemonyası söz konusudur. Bunun da ötesinde Kemalizmin teşekkülüne etki eden dönemin dünya siyasi ve iktisadi şartları kaçınılmaz bir şekilde herkesi, bu arada en çok da aydınları etkilemektedir. Dünyada siyasi ve iktisadi liberalizm gerilemekte, anti-kapitalizm, sosyalizm, muhafazakarlık, nasyonal sosyalizm ve faşizmin ortak söylemi haline gelmektedir. Kemalizm de 1930'dan sonra kesin olarak böyle bir istikamette seyretmektedir. Liberaller sadece siyasetten değil, üniversiteden de tasfiye edilmiştir. Üniversitenin inkılabın emrinde bir üniversite olması için 1933 tasfiyesi ve reformuyla yeniden oluşmuştur. Almanya'da Nazi iktidarından kaçan ve kaçmak zorunda kalan üniversite hocalarının büyük bir kısmı da bu

amaca hizmet etmek üzere ve Avrupa'daki benzer bir zihni(yet) iklimin içinden Türk üniversitelerine katılmışlardır. Bu dönemin üniversite çalışmalarının kaba hatlarıyla genel perspektifi Kemalizmle uyumludur.¹ Tarihte ve iktisatta devlete özerk ve esaslı bir rolle beraber Türk insanının kendine özgü karakterinin vurgulanması... Bu özgün karakteri deforme ederek devletin modern bir devlet olmasını, Türk insanının modern bir vatandaş olmasının engelleyen de dindir veya yanlış din telakhisidir. Sabri Fehmi Ülgener bu bağlamda aynı sorunsaldan yola çıkan, benzer tespitleri de olmakla beraber esasta Kemalizmden çok farklı bir sonuca ulaşan bir akademisyen olarak dikkat çekmektedir. Ülgener, sadece Kemalizmden değil ona muhalif olmakla beraber Türk başkılığının başka tezahürleri olan ideolojilere de uygun konumda yer almadığından hakkettiği ilgiyi görmemiş ve Türk başkılığının kimi taraftarlarınca yanlış da anlaşılmıştır. Hemen başta söylemeliyim ki Ülgener Batılılaşma veya modernleşmenin fikir tarihlerinin üzerini örtten ve bulanıklaştıran vesayetinden sıyrılarak, sorunsalını Osmanlı-Türk İslâm toplumu neden kapitalistleşmedi şeklinde net olarak ifade etmiştir. Daha ilk eserlerini ortaya koyduğu 1940'lı yıllarda dahi dönemin anti-kapitalist havasına kapılmamış ve kapitalistleşmeyi savunmuştur.

Ülgener, Cumhuriyet'in ötekisi olarak sunulan geleneksel ve tepkisel muhafazakarlığın (irticanın) kökenindeki halk İslâm'ı/tasavvuf ile onunla içiçe geçmiş esnaflığı "ortaçağlaşmanın" aktörleri olarak tahlil ve tenkit ederken, Türk muhafazakarlığındaki Osmanlı güzellemesinden

uzaktır. Osmanlı Devleti'nin yükseliş safhasındaki yüksek idari teşkilatlanmaya rağmen, daha o dönemde tasavvuf ve esnaflaşmayla ortaçağlaşma sürecine girdiğini söylemektedir. Mamafih Ülgener'in konumu Kemalizmden de farklılaşmaktadır. Çünkü zorlama ve tepeden devrimlerle bu zihniyetin değişmeyeceğini ve ancak "piyasa" marifetiyle rasyonel/kapitalist insanın yaratılabileceğini düşünmektedir. Bu itibarla Cumhuriyet'in söylemine rağmen, gerçekte bir zihniyet değişikliği yaratamayacağını ve sınırlılıklarının farkındadır. Ülgener bu noktada geleneksel ve tepkisel muhafazakarlığın kaynağını eleştirirken, Cumhuriyet'in bürokratik muhafazakarlığını da eleştirmektedir. "Piyasa" ilişkilerinin yaygınlaşmasıyla ortaya çıkacak rasyonel insan tipinin ve yeni sınıfların, Kemalizmin doldurmadığı moral zemin eksikliğinin İslâm'ın ilk ve öz halinde mevcut olan "kapitalistleşmeye açık" İslâm'ın koyularak aşılacağını düşünmektedir. Ülgener bu şekilde yeni Türk muhafazakarlığının gelişme koordinatlarını tahmin etmektedir. Bu teorik çerçeveyi anlaşılabilmeleri için Ülgener'in hayatıyla beraber metodolojisini, İslâm anlayışını, ortaçağlaşmanın maddi ve zihni temellerini, esnaflaşmayı ve esnafın tasavvufla ilişkisini, bu zeminde ortaya çıkan tüketim toplumunun sınıflı yapısının tahlil edildiği tarih modelinin ortaya konulması lazımdır. Yazının devamında, tarih modelini takiben ortaya konulan iktisadi zihniyetteki değişimler, iktisadi zihniyeti yanlış bir şekilde değiştirmeye yönelik aydınların aynı zihniyetle akrabalıkları, dinin yerini almaya yönelik ideolojilerin tartışmalarına ve Marksizmle polemiklere bakılacaktır.

HAYATI

Sabri Fehmi Ülgener (1911-1983), İstanbul'da doğmuştur. Babası din alimi Mehmed Fehmi Ülgener, dedesi Nakşibendi tarikatının son dönemdeki güçlü kolu Gümüşhanevî şeyhlerindedir. Her ikisi

de padişahın huzurunda ramazan aylarında verilen "Huzur Dersleri"nin hocaları olacak kadar önemli şahsiyetlerdir. Anne tarafından da içlerinden son dönemde Ali Fuat Cebesoy, Kâzım Karabekir gibi paşalar çıkaran köklü bir aileye mensuptur. Ülgener, ailesi marifetiyle korunaklı ve iyi bir eğitim görmüştür. Bir yandan Batılı bir eğitim alırken, diğer yandan dinî kültüre ve Osmanlı tarihine de vakıf olabileceği bir aile içerisinde yetişmiştir. Aile çevresi, Ülgener'in kültür dünyasının teşekkülündeki ilk faktördür. İstanbul Erkek Lisesi'nden mezun olduktan sonra İstanbul Darülfünunu Hukuk Fakültesi'ne giren Ülgener, 1935'teki mezuniyetini takiben aynı fakültede "İktisat ve İçtimaiyat Enstitüsü'nde" asistan olarak akademik hayata başlamış, İktisat Fakültesi'nin kuruluşuyla İktisat ve Maliye Teorisi Kürsüsü asistanlığına tayin olmuştur. Ülgener'in akademisyenliğe başladığı dönemde, Türk üniversitesi 1933 tasfiyesi ve reformunu yaşamaktadır. Üniversitenin yeniden teşekkülünde Hitler Almanya'sından kaçan bilim adamları önemli roller üstlenmişlerdir. Ülgener de kürsüsünün ordinariüsü Prof. Neumarck'ın yanında Prof. Röpke, Prof. Rustov ve Prof. Kessler'le beraber çalışmış, bu hocaların ders takrirlerini, kitaplarını, konferans ve makalelerini Türkçe'ye tercüme etmiştir. Alman bilim adamları ile Alman bilim geleneği ve metodolojisi, Ülgener'in kültür dünyasına tesir eden ikinci faktörü teşkil etmektedir. 1937'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde *Yakın-Şark Türk-İslâm Dünyasının İktisat Ahlakı ve Zihniyeti* adlı teziyle doktorasını veren, 1941'de *Kapitalizmden Evvel İşe Buhranları* adlı teziyle doçent olan Ülgener, Konjonktür, İktisat Metodolojisi ve Felsefesi, Ulaştırma ve Sanayi Politikaları, İktisadi Doktrinler Tarihi, İktisat Teorisi ve Genel İktisat dersleri vermiştir. 1946'da iki yıllık bir süre için ABD'ne giden Ülgener, Harvard Üniversitesi'nde Prof. Dr. J. Schumpeter ve Prof. A. Hansen'in yanında çalışarak onlardan iktisadi analiz tarihi ve Keynesyen iktisat

Ulgener S.F.

89199

Orhan akmak

SABRİ F. ÜLGENER

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	89199
Tas. No:	928 ÜL 6

Alternatif Yayınları

Arkeo
2003

ÜLGENER VE GERİ KALMIŞLIK SORUNSALI

Anzavur DEMİRPOLAT*

On dokuzuncu yüzyıla damgasını vurmuş ve günümüzde tartışması sürmekte olan temel problemlerden birisi genelde üçüncü dünyanın, özelde de İslam dünyasının batı ile karşılaştırıldığında, başta iktisat olmak üzere hayatın diğer alanlarında - teknoloji, bilim, sanayi v.s.- "geri kalmış"lığı sorunsalıdır. Bu durumun İslam dünyasında temelli bir sosyo-kültürel problem haline gelişi ile başta Osmanlı İmparatorluğu olmak üzere diğer coğrafyalardaki Müslüman devletlerin batılı devletlere yenik düşmesi ve bunun sonucunda da 19. yüzyıla geldiğinde İslam coğrafyasının önemli bir kısmının batılı devletlerin sömürgesi durumuna gelmesidir. 16. Yüzyıl, dünya tarihi ve sonrasındaki şekillenmeler açısından adeta dönüm noktasıdır. Zira, aynı yüzyıl içerisinde güç dengelerinde tam bir dönüşüm söz konusudur: 16. Yüzyılın ortalarında İslam coğrafyası, Osmanlı'nın batıdaki ilerleyişi sayesinde Viyana önlerine kadar genişlemiş; ancak bu yüzyılın son çeyreğinden itibaren ise tersi bir genişleme süreci başlamış, batılı devletler başta İslam dünyası olmak üzere dünyanın diğer coğrafyalarına üstünlük kurmaya başlamışlardır. İlerleyen zaman içerisinde dünyanın diğer coğrafyalarını kendisine bağımlı hale getirecek, öncesinde dünyanın değişik bölgelerinde yeşermiş olan büyük medeniyet havzalarını sosyo-kültürel boyutta dönüştürecek gücü batı nereden bulmuştu?

Batıda, 16. yüzyıldan itibaren belirgin hale gelmeye başlayan iki temel süreç ilerleyen zaman diliminde, batıyı hegemonik bir güç haline getirmiştir. Bu süreçleri şu şekilde özetleyebiliriz: Bu süreçlerden ilki, Hudson'un¹ belirttiği, batıda "teknik rasyonelliğin" gelişimini sağlayan teknik ve bilimsel alanda ortaya çıkan gelişimlerdir. Diğeri ise, dünyanın diğer coğrafyalarında tarıma dayalı bir iktisadî düzen söz konusu iken, batıda toprağa dayalı feodal sistemi dönüştürecek, zaman içerisinde kilise ve aristokrasinin yanında yükselecek burjuvazi olarak nitelendirilen yeni bir sınıfın doğmasıdır. Batıda burjuva sınıfının yükselmeye başlaması, Marx'ın kapitalizmin doğuşunda önemli gördüğü iki temel faktörün -finans ve tecimen sermayesinin- artışı ve "endüstriyel sermayenin" gelişiminin görünür hale geldiği endüstri kapitalizmin gelişimi ile

* Dr., Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, anzavurdem@hotmail.com

¹ Bkz: Hudson, G. S: Marshall 1993. *Rethinking World History*, ed. Edmund Burke. New York: Cambridge University Press.

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ
(DİN SOSYOLOJİSİ) ANABİLİM DALI

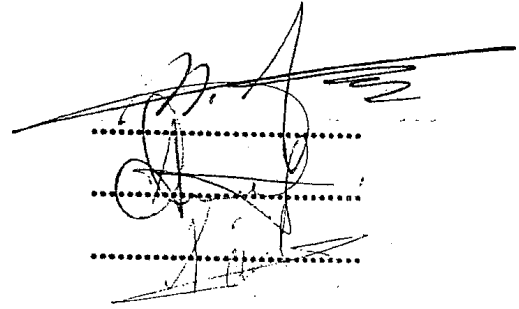
(Yüksek Lisans Tezi)

SABRİ F. ÜLGENER'E GÖRE "DİN-İKTİSAT ÂHLAKI" İLİŞKİSİ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Niyazi AKYÜZ

Jüri Üyeleri

1. Prof. Dr. Münir KOŞTAŞ (Başkan)
2. Doç. Dr. Niyazi AKYÜZ
3. Doç. Dr. Kâmil ÇAKIN

Sınav Tarihi: 16.07.2002

Prof. Dr. Orhan TUNA

ve ölçülü şekilde tesbite çalışılmıştır. Bu pay ne var ki günümüzde eskisi kadar net ve açık görünmeyebilir. Çizgilerin bir kısmı çoktan silinmiş veya silinmek üzeredir. Kültürümüzün büyük problemi de yazara göre burada yatmaktadır: Eskisi tüketilmiş, fakat yerine yeni bir ruh ve muhtevâ getirilemediği için dünün değerleri kuru ve çıplak şemalar halinde boşluğa salınmış haldedirler. Kitap, özünü ve mana derinliğini zamanla tüketmiş bir kültürün sığ ve çorak manzarası ile son buluyor.

Gerçekte elimizdeki eser değil, şaheserin değerini bihakkın ortaya koyabilmek için bu satırların yeterli olmadığı aşikârdır. Bununla birlikte yukarıdaki kifayetsiz sözlere son verirken, eserin emsalsiz bir araştırmannın mahsulü olduğuna tekrar işaret edelim. Temennimiz bu müstesna eserin hakkı verilmek suretiyle batı dillerinden birkaçına tercüme edilmesi bu suretle sırf üç beş müsteşrikin inhisarından kurtarılacak sosyoloji aleminin ortak malı haline getirilmesidir.

Dergi / Kitap
Kütüphanede Mevcuttur

25 ARALIK 1987

Istanbul Üniversitesi

İktisat Fakültesi Mecmuası, C. 43

Prof. Dr. S. F. Ülgener'e Armağan

Istanbul, 1987

s. 13-25

D 59 / 43

PROF. ÜLGENER'İN İKTİSADİ KALKINMA YAKLAŞIMI

Doç. Dr. Tevfik ERTÜZÜN*

Hocam hakkında yazabilmek :

Kendisine mânen çok şey borçlu olduğum ve asıl önemlisi gerçek ilim adamının sahip olması gereken vasıfları bizlere ve yeni nesillere en mükemmel şekilde göstermede âdeta sembolleşen rahmetli hocamı, mütevazî ölçüde anma maksadıyla yayınlanacak Armağan kitap için kaleme alacağım makalenin konusunu belirlemede hayli zorlandığımı itiraf etmeliyim.

Ülgener hocanın önce öğrencisi, sonra asistanı ve daha sonra da doçenti olarak onbeş yıllık maddî ve kalbî beraberliğin güzelliğini, huzurunu ve şerefini yaşamış, onun engin ilim ve feyzinden nasibini almaya çalışmış biri olarak, benim için sorumluluğu olan böyle bir görevi, ancak onun bir insan ömrüne sığması zor olan eserlerini, üzerine inşa ettiği fikrî odağını tesbit etmeğe çalışmakla yerine getirebileceğimi düşündüm.

Kendisinin de zikrettiği, J. S. Mill'in sadece iktisatçı olan iyi iktisatçı değildir sözüne, bizzat kendisinin en iyi örneklerden biri olduğu şüphesizdir. Prof. Ülgener'i sadece ülkemizin yetiştirdiği en güçlü iktisatçılardan biri olarak vasıflandırmak çok yetersiz kahr. O, iktisatçı olduğu kadar, iktisat felsefecisi, kültür bilimcisi, sosyal

* I.Ü. İktisat Fakültesi öğretim üyesi.

İktisadi Düşünce Tarihimize Ülgener'in Katkıları - I

Dr.H. Bayram KAÇMAZOĞLU

Tanzimattan sonra bilim tarihimizin önemli bir özelliği yerli ve yabancı ikillilerden oluşmasıdır. Bu ikillilere örnek verecek olursak, en tanınan ikilliler; Durkheim-Gökalp, Le Play-Prens Sabahattin ve Weber-Ülgener ikilileridir. Bu kuralın dışında kalan önemli bilim adamlarımız da vardır. Örneğin, Barkan, Köprülü gibi¹.

Ülgener, Alman Sosyologu Max Weber'e ve Alman tarihçi okuluna dayanmaktadır. Ülgener, bu sosyolog ve okulun yöntem anlayışını kendi toplumunun tarihteki durumuna uyarlayarak, yeni açıklama girişimlerine izin veren bir yaklaşım içerisine girmektedir.

Ülgener, makro iktisatçılığı kadar, iktisat tarihçiliği ve bu tarihçiliğinden kaynaklanan açıklamaları ile sosyolojinin bazı alt disiplinlerine getirdiği yeni yorumlarıyla ünlü bir bilim adamı kimliğine sahiptir. Tüm bunların yanında, diğer eserleri de doğrudan sosyolojiyi ilgilendirmektedir.

Ülgener, Türk "Ortaçağ"ına getirdiği açıklamalar ve çözümlenmeler ile geçmiş toplumu tarihimizin işleyişine ışık tutmaya ve karanlıkta kalmış bazı noktaları aydınlatmaya çalışmış; buna bağlı olarak da zihniyet olayına geniş çaplı açıklamalar getirmiştir. Ülgener, Türk halkının geçmişini bugüne bağlayan ve onun yaşamını kıstaslar içine alan etmenleri irdelemeye; Osmanlı İmparatorluğu'nun yaşam biçimini, dünya görüşünü, zihniyetini ve bunları belirleyen iç ve dış koşulları, bu koşulların belirlediği psikolojik boyutları ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Bu çabalara bağlı olarak, İslâm dünyasının iktisadi düşünce tarihi

* Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak. Sosyoloji Bölümü.

¹ Köprülü konusunda bakınız; Halil Berktaş, Cumhuriyet İdeolojisi ve Fuat Köprülü, Ankara, 1983.

D 1161

Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Edebiyat Bilimleri ARASTIRMA DERGİSİ,
Sayı: 21, Ekim-1995, s. 205-210.

200351

ÜLGENER, Mehmet Fehmi

-
- 1 ERGÜN DENİZ, Sabri Fehmi Ülgener'in iktisadi- felsefi anlayışı, Ankara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009
  - 2 LÜTFÜ ŞAHİN, Sabri Fehmi Ülgener'in ekonomi politik anlayışı ve Türk düşüncesine katkıları, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2009

XIX. Yüzyıl Alman Tarih Felsefesi Geleneği ve Bir Türk Bilim Adamı: Prof. Sabri Ülgener

Aydın Uğur

D 518

Yaz başında yitirdiğimiz Sabri Ülgener'i bilim çevrelerinin dışındaki geniş okur kitlesi **İktisadî Çözülmenin Ahlâk ve Zihniyet Dünyası** (İstanbul: Der Yayınları, 1981) ile keşfetti. Oysa, bu kitap 1951'de İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi'nce yayınlanmış **İktisadî İnhitat Tarihimizin Ahlâk ve Zihniyet Meseleleri** adlı yapıtın gözden geçirilmiş ikinci basımıydı. Yine, 1981'de Prof. Ülgener, **Zihniyet ve Din: İslâm, Tasavvuf ve Çözülme Devri İktisat Ahlâkı** (İstanbul: Der Yayınları, 1981)'ni okura sunuyordu. Ülgener iki kitap arasındaki ilişkiyi şöyle ifade ediyor: «Osmanlı ülkesi dahil bütün bir bölgenin kaderini tayin edecek olan önemli bir kayma ve değişme üstünde durmak istiyorduk: Dünya ticaret yollarının Akdeniz'i kaderi ile başbaşa bırakıp Atlantik kıyılarına doğru yer değiştirmeleri ve bunun zihniyet dünyamızda bıraktığı izler! İlk kitapla atılan adımı, arkasından bir ikincisi takip edecekti: İlkinde geniş bir panoraması verilen ahlâk ve zihniyet dünyamızın bu ikincisi ile köklerine (inilecek) ve o arada dinî-manevî faktör ile ilgi ve ilişkisi üzerinde durulacaktı.» (**Zihniyet ve Din**, s. 11). Bu ikinci yapıtla otuz yıl önce başlamış bir araştırma projesi tamamlanıyordu.

İlmiyle Alim, İrfanıyla Arif; Ülgener

Batıl hemîşe bâtilü bîhudedir veli

Müşkil budur ki sûreti Hak'dan zühur eder*

Dünyada önemli değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır. Yeni bir yapılanmaya küreselleşme, post-modernlik, post-kapitalizm, tarihin sonu, medeniyetler çatışması, üçüncü dalga, risk toplumu, sanayi ötesi toplum, 20:80 toplumu, bilgi toplumu, tüketim toplumu vs. gibi isimler konulmaya çalışılmaktadır. Muhteşem bir tarih ve medeniyetin mirasçısı olan bizlerin bu süreci anlama, anlamlandırma ve bu sürece katkıda bulunmamızın, uzun müddettir mahkûm olduğumuz marjinallik halinden kurtulmamızın yolu zihniyetle ilgili tespit ve tahlillerden geçecektir. Ülgener bu yolun başında durmaktadır.

Sabri F. Ülgener¹, Erol Güngör için "memleketimizde bir elin parmakları kadar az sayıdaki ilim adamlarından biri"dir. Metod konusunda halâ tek başına zirvede (Akyol 1983: 28-29) durmaktadır. Kendisini tamamıyla mesleğine vermiş; mevki, ikbal ve herhangi maddi bir hedef peşinde koşmamış, çok iyi ahlâklı, aynı zamanda mütevazı, kamil bir insandı (Sarç 1987: 1-2). İdeolojik çığırkanlığa ve slogancılığa kapılmamış, bunun bedelini de şöhret ve mevki sahibi olmamakla ödemiştir. Bu, bir bakıma onun zihniyet tahlillerindeki isabeti de göstermektedir! Ünlü millî sınırlarımız içinde hak ettiği mertebede de-

1- 1911 yılında İstanbul'da doğdu. İlk ve orta tahsilini İstanbul Erkek Lisesinde tamamladı. İ.Ü. Hukuk Fakültesini bitirdikten sonra aynı fakültede İktisat ve İktisadiyat Enstitüsüne asistan olarak girdi. 1936'da İktisat Fakültesinin kurulmasından sonra buraya nakil oldu. Doktorasını 1937 yılında verdi. Başta Umumi İktisat ve Maliye Teorisi kürsüsünün Ordinaryusu Prof. Neumark üzere, Prof. Röpke, Prof. A. Rustow ve Prof. Kessler gibi Alman hocalara asistanlık yaptı. Bu hocaların ders takrirlerini, kitaplarını, konferans ve makalelerini başarı ile Türkçe'ye çevirdi. 1941'de "Kapitalizmden Evvel İaşe Buhranları" isimli teziyle doçent olduktan sonra, 1946'da Amerika Birleşik Devletlerine gitti. Burada Prof. J. A. Schumpeter ve Prof. A. Hansen'in yanında çalıştı. 1951 yılında Profesör oldu. 1954'de başlayan İktisat Fakültesi dekanlığını başarı ile sürdürdü. 1964'de ikinci kez Amerika Birleşik Devletlerine gitti. Onun başarılı bir sosyal bilimci ve iyi bir iktisatçı olmasında, devrinin önde gelen din bilginlerinden olan dedesi ve babasının hazırladığı «aile çevresi» ile birlikte çalıştığı Alman hocalarla J. A. Schumpeter ve A. Hansen'in hazırladığı «akademik çevre»nin büyük etkisi vardır. 1981 yılında emekliye ayrıldı. 1 Temmuz 1983 tarihinde vefat etti.

Kadir Koçdemir

*Bu beyit hem Ülgener'in çalışmalarını hem de ilmî titizliğini göstermektedir. Zihniyet Aydınlar ve İzmler kitabında kullanılmış ve dipnotta şunlara yer verilmiştir: "Prof. Necati Akder'in *Bilim Dâvası ve Örf Korkusu* adlı incelemesinde (Ankara 1976) şair Baki'nin olarak gösterilmişse de elinizdeki ne yazma ve ne basılı Divan'ında rastlanmadık. Ziya Paşa "Harabat"ında (cilt 2, s. 90) aynı musraları Nabi'nin olarak nakleder; havası olarak da ona daha yakın. Ancak Nabi Divanı'ndaki aramalarımız dahi sonuç vermedi."

FİKİR TARİHİ

İktisadi Düşünce Tarihimize Ülgener'in Katkıları

Ülgener, klasik iktisat teorilerinden Osmanlı İktisat tarihine, Osmanlı iktisadi zihniyetini belirleyen öğelerden bu zihniyetin sınırlarını çizen toplum ilişkilerine, genel zihniyet tanımlarından ideoloji tanımına, bilgi sosyolojisinden Türk aydınının tarihsel-güncel konumuna kadar pek çok konuyu ele alırken, Weberci bir yaklaşımı kendi bakış açısıyla birleştirmiştir. Ancak, Osmanlı toplum yapısı ve ekonomik hayatını tahlil eden görüşlerini sunarken Weber'in sadık Osmanlı yorumcusu olarak kalmamış, kendisi kabul etmese de, Marksist yorumların çekiciliğinden de kurtulamamıştır. Bir başka anlatımla, üst yapı kurumu olan din ve zihniyetin alt yapı kurumlarını belirlediği görüşünü öne süren Weberci yaklaşıma katılmıyormuş gibi görünmesine ve kendisini değerlendirenlerin onu Weber'in Türkiye'deki en önemli temsilcisi olarak takdim etmelerine rağmen¹, Ülgener, yazılarında, alt yapı kurumlarının üst yapı kurumlarını belirlediğini ifade eden Marksist yaklaşımdan da yararlanmıştır. Yine, Ülgener, çalışmalarında, alt yapı mı üst yapıyı, üst yapı mı alt yapıyı belirler, ikilemi karşısında kesin bir tavır almamış ve bu teorilerden sadece birine öncelik vermemiştir. Başka türlü söylersek, Ülgener, kendisini Weberci olarak sunmasına karşılık, araştırmalarında alt-üst yapı unsurlarının çift yönlü etkileşimini ortaya koymuştur. Hatta, Ülgener'in yazdıkları dikkatle okunduğunda, birbirine taban tabana zıt olan bu iki teoriyi farklı açılardan kanıtlamaya yönelik veriler bulunur. Tüm bu çelişiklere rağmen, Ülgeneri, ülkenimizin önde gelen Webercilerinden biri olarak kabul etmek gerekmektedir.

Ülgener'in metodolojik yaklaşımına gelince; yazar ele aldığı konuları önce genel ve teorik boyutları ile ortaya koymuş, ardından özele inerek kurduğu iskeletin içeriğini Osmanlı ve daha sonra Türk toplum yapısında varolan somut verilerle doldürmüştür. Klasik bir ifade ile, Ülgener, genelde, tümelden tükele, soyuttan somuta yönelen bir metod anlayışını uygulamış; ancak bazen de, somut verilere dayanarak soyutlamalar yapmıştır.

H. Bayram Kaçmazoğlu*

* Dr. Kaçmazoğlu, Atatürk Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyesidir.

1- Bu konuda bakınız; Orhan Türkdoğan, Max Weber: Günümüzde ve Türkiye'de Weber'ci Görüşler, İstanbul, 1985.

Bir Aydın, Sabri Ülgener

- Ülgener Sabri

Serdar SAĞLAM

Birkaç yıl önce kaybettiğimiz Sabri F. Ülgener İstanbul İktisat Fakültesinde görev yapıyordu. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Hilmi Ziya Ülken, Fuat Köprülü, Ömer Lütfi Barkan gibi büyük hocalar neslinin sonuncusu idi. 1920'li yıllarda Üniversiteye girmesine rağmen akademik hayatın dışında pek tanınmadı. Ülkede şemacı ve hazır reçete sunmayan fikirlerin itibar görmemesi de onun yaygınlığını engelleyen sebeplerdendir.

Ölümünden kısa bir süre önce yeniden keşfedilen Ülgener'in eserleri birkaç sene içinde tekrar yayınlanmaya başladı. Bunların ilki 1951'de çıkmış "İktisadî İnhitat Tarihimizin Ahlak ve Zihniyet Meseleleri" adlı eserinin yeniden gözden geçirilmiş hali olan "İktisadî Çözülmenin Ahlak ve Zihniyet Dünyası"dır. Yine aynı yıl yayınlanan "Zihniyet ve Din-İslâm, Tasavvuf ve Çözülme Devri İktisat Ahlakı" aynı eserin tamamlayıcısı sayılabilir. 1981'de neşredilen bu iki eserden sonra eski makalelerinden bazıları ile yeni ilâvelerden meydana gelen "Zihniyet, İzm'ler ve Aydınlar" adlı eserin baskı tarihi 1983'dür. 1984'de de daha önce İstanbul İktisat Fakültesi yayınları arasında müstakil bir kitap olarak yayınlanmış "Tarihte Darlık Buhranları ve İktisadî Muvazene Meseleleri" adlı çalışması bir iki makale daha ilave edilerek "Darlık Buhranları ve İslam İktisat Siyaseti" adıyla yayın dünyasına katıldı. Bir diğer eseri de "Millî Gelir İstihdam ve İktisadî Büyüme" adlı eseridir ki, bu kitap ülkemizde yazılan birkaç telif iktisat kitabından birisidir.

Ülgener'in çoğu kitap hacmindeki makaleleri "İstanbul İktisat Fakültesi Mecmuası", "Yeni Türkiye", "İş", "İş ve Düşünce" gibi dergilerde yayınlandı. O'nun Almanca ve İngilizce makalelerinin yanında oldukça önemli sayıda tercümeleleri de bu-

lunmaktadır. Bu tercümelelerin epeyce F. Neumark, G. Kessler, ve A. Rustow'dandır(1).

Sabri Ülgener iktisadî zihniyet meselelerini ele aldığı çalışmalarında, İktisadî çöküş devrini işliyordu. Kendi ifadesiyle, Osmanlı Ülkesi dahil bütün bölgelerin kaderini tayin edecek önemli bir kayma ve değişme üzerinde durmak istediğini ifade ediyordu. Dünya ticaret yollarının Akdenizi kaderi ile başbaşa bırakıp Atlantik kıyılarına doğru yer değiştirmeleri ve bunun zihniyet dünyamızda bıraktığı izler inceleniyordu(2).

Bu yönüyle Ülgener bir yanıla "Braudel Ekolu" ile çakışıyordu. Diğer taraftan Alman felsefe geleneğinin etkileri hissediliyordu. Ancak Ülgener'in en dikkate değer özelliği O'nun "Weberyen" bir ilim adamı olmasıdır. Hatta Ülkemizde Max Weber'den bahsedildiğinde çağrıştıracığı ilk kişi Ülgener hocası olacaktır.

Sosyoloji ilminin büyüklerinden olan Max Weber çoğu kişilerce Marx'ın karşıtı olarak görülür. Marx alt yapı dediği üretim ilişkileri ve iktisadî mekanizmanın üst yapıyı yani, kültür, estetik, sanat vs'yi meydana getirdiği kanaatindedir. Weber ise, Marx'ın aksine Marx'ın üst yapı dediği faktörlerin değişiminin asıl amili olduğunu, insanlardaki zihniyet değişimine paralel olarak iktisadî yapının veya alt yapının da değiştiğini söyler. Fakat Weber de sadece bir determinizmin savunucusu değildir. O zihniyetlerin iktisadî yapıyı değiştirdiği gibi, iktisadî yapının da zihniyetlerde değişiklikler yarattığını kabul eder.

"İktisat ve Cemiyet", "Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhunu" adlı eserleri Weber'in en önemli

Ülgener, Sabri F.

~~Ek III~~

~~Sabri F. Ülgener Bibliyografyası~~

Yazınlar

~~A~~ KİTAPLAR

1. *İktisadi İnhitat Tarihimizin Ahlâk ve Zihniyet Meseleleri*, (İstanbul 1951). [Aynı kitap bazı değişikliklerle: *İktisadi Çözülmenin Ahlâk ve Zihniyet Dünyası*, (İstanbul 1981)].
2. *Tarihte Darlık Buhranları*, (İstanbul 1951) [Aynı kitap: *Darlık Buhranları ve İslâm İktisat Siyaseti*, (Ankara 1984), s. 33-115].
3. *İktisat Dersleri*, I, (İstanbul 1952); II/1 (İstanbul, [1952])
4. *Milli Gelir, İstihdam ve İktisadi Büyüme*, (İstanbul 1962; 1966; 1974; 1976; 1980).
5. *Zihniyet ve Din*, (İstanbul 1981).
6. *Zihniyet, Aydınlar ve İzm'ler*, (Ankara 1983).
7. *Darlık Buhranları ve İslâm İktisat Siyaseti*, (Ankara 1984).

~~B~~ MAKALELER

1. "İktisadi Hayatta Zihniyetin Rolü ve Tezahürleri" *İFM*, Cilt 2, No: 3-4, (1940-41), s. 351-380 [Aynı yazı: SFÜ., *op.cit.*, (1984), s. 3-32. Almanca tercümesi: "Wesen und Erscheinungsformen des Wirtschaftsgeistes", *RFSE*, Cilt 2, No: 3-4, 1940-41, s. 265-289].
2. "İktisat Felsefesi Tarihinde Werner Sombart'ın Yeri ve Şahsiyeti", *İFM*, Cilt 3, No: 1-2, (1940-41), s. 95-115 [Almanca tercümesi: "Werner Sombarts Persönlichkeit und seine Stellung in der Wirtschaftsphilosophie", *RFSE*, Cilt 3, No: 1-2, (1940-42), s. 93-114].
3. "İslâm Hukuk ve Ahlâk Kaynaklarında İktisat Siyaseti Meseleleri", *Ebulula Mardin'e Armağan*, (İstanbul 1944), s. 1151-1189 [Aynı yazı: SFÜ., *op.cit.*, (1984), s. 119-148].
4. "Descartes Rasyonalizmine Bir Bakış", *İş*, Sayı 54-56, (1945), s. 23-27.
5. "16. Tasarruf ve Yerli Mallar Haftası Münasebetiyle Bir Konuşma", *Yeni Karınca*, Sayı 1, (1946), s. ?; Sayı 2, (1946), s. 6-8.
6. "Ahmet Cevdet Paşa'nın Devlete ve İktisada Dair Düşünceleri", *İş*, Sayı 76, (1947), s. 5-23.
7. "14. Asırdan Beri Esnaf Ahlâkı ve Şikayeti Mucib Bazı Halleri", *İFM*, Cilt 11, no. 1-4, (1949-50), s. 388-396 [Aynı yazı: SFÜ., *op.cit.*, (1984), s. 151-159. Fransızca tercümesi: "Problemes Relatifs à la Morale et à l'esprit dans l'histoire de la Décadance Economique de l'Empire Ottoman", *RFSE*, Cilt 12, No. 1-4, (1949-50), s. 189-195].
8. "J. A. Schumpeter (1883-1950)", *İFM*, Cilt 12, No. 3-4, (1951), s. 3-13 [Fransızca tercümesi: "J.A. Schumpeter (1883-1950)", *RFSE*, Cilt 12, No. 3-4, (1951), s. 3-12].
9. "Memleketimizin Milli Geliri ve İktisadi Refah Şartı", *Yedinci Üniversite Haftası: Çanakkale*, (İstanbul 1953), s. 122-129.